

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата технічних наук, доцента

ПЕНЧУК Олександр Петрівни

на дисертаційну роботу Тульчинської Софії Олегівни

«Fashion-фотографія у візуальних практиках репрезентації дизайну

костюма», подану на здобуття ступеня доктора філософії

з галузі знань 02 Культура і мистецтво

зі спеціальності 022 Дизайн

Актуальність теми дослідження С. О. Тульчинської пов'язана з необхідністю наукового осмислення fashion-фотографії у сучасній культурі та її важливої ролі у fashion-індустрії, оскільки наявні дослідження переважно зосереджені на історії фотографії, творчості окремих фотографів, проблематиці моди, медіа або візуальної культури загалом тощо. Попри активне становлення української fashion-індустрії, розширення міжнародної присутності українських брендів і фотографів, fashion-фотографія в Україні досі не стала предметом системного мистецтвознавчого аналізу. Упродовж останніх десятиліть fashion-фотографія зазнала суттєвої трансформації, функціонує на перетині мистецтва, дизайну, реклами, медіа та масової культури, що зумовлює необхідність її дослідження як самостійного художньо-комунікативного феномена та важливого інструменту візуальної репрезентації дизайну костюма.

Дисертацію виконано в межах теми наукових досліджень Київського національного університету культури і мистецтв «Візуальна мова дизайну костюма у просторі сучасної культури: від концептуального проектування до стилістичного моделювання».

Ступінь наукової обґрунтованості результатів, сформульованих в роботі, їх наукова новизна. Дисертація С. О. Тульчинської присвячена комплексному мистецтвознавчому аналізу fashion-фотографії як цілісної системи візуальних практик, що трансформують дизайн костюма з утилітарного

об'єкта у багатозначний художній образ, формуючи стратегії його репрезентації в сучасному медіапросторі та проєктній культурі.

Наукова новизна одержаних здобувачкою результатів полягає у тому, що у дисертації уперше здійснено типологізацію сучасних практик fashion-фотографії, зокрема, виокремлено документальні, наративно-концептуальні та каталожно-репрезентативні практики fashion-фотографії. Визначено особливості взаємодії дизайнерського об'єкта та фотографічного образу; систематизовано візуально-комунікаційні стратегії в умовах цифрової культури. Здобувачкою також комплексно проаналізовано еволюцію та сучасний стан fashion-фотографії в Україні. Удосконалено підходи до мистецтвознавчого аналізу fashion-зображень через розробку критеріїв формально-стилістичного аналізу (композиція, світло, колір, взаємодія з тілом і середовищем).

Здобувачкою продемонстровано глибину знань, усвідомлення значущості досліджуваної проблематики. Для проведення науково об'єктивного дослідження у роботі застосовано комплекс методів, зокрема, історико-хронологічний, історико-культурний, семіотичний, мистецтвознавчий, компаративний, типологічний, метод узагальнення та систематизації та ін.

Мета і завдання, поставлені здобувачкою у дослідженні, досягнуті. Для підтвердження наукової обґрунтованості результатів у роботі використано широку джерельну базу дослідження, яку складають різноманітні за характером і походженням матеріали: зразки fashion-фотографії, опубліковані у провідних друкованих і онлайн-виданнях; колекції та зразки одягу вітчизняних і зарубіжних дизайнерів; історичні та архівні джерела; аналітичні матеріали й огляди, оприлюднені у фахових і на медійних платформах; а також інтерв'ю з fashion-фотографами та дизайнерами, проведеними авторкою дослідження С. О. Тульчинською. Візуальний матеріал, розміщений у додатках до дисертації, вдало доповнює весь дослідницький процес.

Структура, зміст і обсяг дисертації та логіка викладу матеріалу зумовлені специфікою теми, метою і завданнями дослідження і відповідають встановленим вимогам. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять вісім

підрозділів, висновків, списку використаних джерел (201 позиція) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 267 сторінок, з них 156 сторінок основного тексту.

У *Вступі* обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено мету, завдання наукового пошуку, об'єкт, предмет і методи дослідження, наукову новизну, практичне значення, апробацію одержаних результатів та ін.

Матеріал розділів і підрозділів відповідає назвам. Кожен розділ логічно та послідовно розкриває основні аспекти досліджуваної проблематики, завершується висновками.

У першому розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження fashion-фотографії у практиках репрезентації дизайну костюма» проаналізовано стан наукового опрацювання теми та сформовано концептуальне підґрунтя дослідження. З'ясовано, що попри значну кількість зарубіжних розвідок, в українському науковому просторі відчувається брак системних мистецтвознавчих досліджень, які б розглядали fashion-фотографію не як допоміжний рекламний засіб, а як інструмент презентації художнього образу костюма. Здобувачкою констатовано, що fashion-фотографія як об'єкт наукового аналізу у більшості досліджень розглядається вже після 2010-х років, що зумовлює методологічну різnorodність наявних розвідок і відсутність усталеного понятійного апарату. Водночас саме ця різnorodність відкриває можливість для міждисциплінарного підходу, що поєднує інструментарій семіотики, мистецтвознавства, культурної соціології та теорії комунікації. Концептуальну основу дослідження становлять чотири взаємодоповнювальні підходи: семіотичний, візуально-аналітичний, культурно-соціологічний і комунікативно-репрезентаційний.

Другий розділ «Еволюція візуальної репрезентації дизайну костюма у fashion-фотографії» присвячений дослідженню історичного шляху розвитку жанру від фіксації до інтерпретації. Здобувачкою констатовано, що передумови формування візуальних принципів fashion-фотографії склалися на межі XIX–XX століть завдяки розвитку фотографічної техніки та поліграфії, а також впливу

ключових мистецьких напрямів. Звернено увагу, що fashion-фотографія утвердилася як потужний медіум, здатний не лише фіксувати матеріальні характеристики одягу, а й інтерпретувати його як носій стилістичних, соціальних і культурних смислів. Аналізуючи розвиток fashion-фотографії у другій половині XX – на початку XXI століть, здобувачкою підсумовано, що у цей період, коли відбувалася суттєва трансформація візуально-комунікаційних стратегій, fashion-фотографія перетворилася на активного співтворця дизайнерського змісту, інтерпретуючи, доповнюючи та концептуалізуючи задум дизайнера, формуючи цілісний образ бренду та впливаючи на сприйняття моди. Досліджуючи еволюцію fashion-фотографії в Україні, здобувачка визначає її особливості у різних історичних періодах, зумовлені складним соціально-політичним контекстом. Підсумовано, що в Україні fashion-фотографія набула професійного статусу, міжнародного виміру та художньої самостійності вже у період незалежності, особливо після заснування Ukrainian Fashion Week.

У третьому розділі «Fashion-фотографія у сучасних практиках репрезентації дизайну костюма: типологія та специфіка реалізації» здійснено системну типологізацію сучасних практик за характером їхньої взаємодії з дизайнерським об'єктом. Здобувачкою виокремлено документальні та середовищні практики fashion-фотографії – backstage-зйомку, подіумну та street style фотографію, які, за її твердженням, є системою автентичної фіксації моди в реальному середовищі, де пріоритет документальної точності визначає специфіку кожного різновиду. До іншого типу практик fashion-фотографії здобувачка віднесла наративно-концептуальні та художні практики – тематичну зйомку, фотопроект, презентацію з елементами інсталяції та перформансу, концептуальну фотографію. Найбільш структурованою і функціональною диференційованою групою в системі презентації дизайну костюма здобувачка вважає каталожно-репрезентативні та іміджеві практики. До каталожно-репрезентативних практик fashion-фотографії вона відносить формати catalog, lookbook, campaign, editorial, fashion story, що утворюють послідовний комунікаційний ланцюжок – від технічної фіксації конструктивних рішень

виробу до формування культурного наративу бренду. Іміджеві практики – портретна зйомка в її студійному, екологічному та креативному різновидах, студійна та зйомка у відкритому міському середовищі, згідно досліджень С. О. Тульчинської, вписують дизайнерський костюм у різні художні, просторові та емоційні контексти.

Прикінцеві *Висновки* ґрунтуються на комплексному аналізі fashion-фотографії як самостійного художньо-комунікативного феномену, що функціонує на перетині мистецтва, дизайну, реклами та медіа. Констатовано, що еволюція fashion-фотографії визначається взаємодією технічних досягнень, художніх практик і соціокультурних змін. Доведено, що fashion-фотографія утвердилася як багатофункціональний інструмент репрезентації дизайну костюма, що поєднує аналітичну точність передання конструкції, фактури та силуету з художньою інтерпретацією, емоційним наповненням і культурною комунікацією. Визначено типологію сучасної fashion-фотографії, яка характеризується рухомістю та взаємопроникненням окремих практик: сучасні fashion-проекти часто поєднують документальні, художні, рекламні принципи візуалізації, породжуючи гібридні моделі репрезентації дизайну костюма. Підтверджено статус fashion-фотографії як рівноправного інструменту проектної культури в дизайні костюма. Виокремлено ключові візуально-комунікаційні стратегії fashion-фотографії, зокрема, презентаційну, наративну, іміджеву, lifestyle, digital-oriented та ін. Обґрунтовано, що fashion-фотографія виходить за межі суто рекламної або презентаційної діяльності й виконує роль інструменту формування культурних, естетичних та комунікативних моделей сучасної моди, зокрема, через механізми трансляції соціальних значень вона формує уявлення про стиль, тілесність, гендер, статус і культурну належність. Доведено, що розвиток fashion-фотографії в Україні має виражену періодизацію і відбувався у взаємозв'язку з трансформаціями вітчизняної модної індустрії, медіапростору та системи візуальної культури.

У Додатках розміщено численні фотографії різних періодів, у тому числі і відомих fashion-фотографів, які підтверджують основні результати дослідження.

В цілому, роботі притаманні послідовність і логічність викладення матеріалу, чіткість сформульованих висновків.

Практичне значення роботи. Дисертаційне дослідження С. О. Тульчинської має не лише теоретичне, але й практичне значення, як для навчального процесу зі спеціальності «Дизайн», так і у професійній діяльності fashion-фотографів, дизайнерів костюма, артдиректорів, стилістів, редакторів fashion-видань і фахівців у сфері візуальних комунікацій для розроблення концепцій fashion-зйомок, презентацій колекцій та формування візуальної айдентики брендів.

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертація С. О. Тульчинської є самостійно виконаною роботою. Теоретичні та методологічні положення, узагальнення й висновки є результатом авторських досліджень. Усі публікації з теми дисертації є одноосібними. Основні положення та висновки дисертації висвітлено у 10-ти наукових працях, з яких 4 статті опубліковано у наукових фахових періодичних виданнях України, один одноосібний розділ – у колективній монографії, 5 праць – у збірках матеріалів міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій.

Порушень академічної доброчесності не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації:

1. Дисертація оперує поняттям «художній образ костюма» як ключовою категорією, однак його дефініція залишається розмитою. У різних частинах тексту це поняття вживається то як синонім «дизайнерського задуму», то як характеристика фотографічного зображення, то як результат взаємодії костюма з тілом і середовищем. Виникає запитання: де саме виникає «художній образ» – чи він закладений дизайнером у конструкції виробу, чи з'являється у процесі зйомки, чи конституюється лише у сприйнятті глядача. Для дослідження, що претендує на мистецтвознавчу строгість, понятійна чіткість у цьому вузловому питанні є принципово важливою.

2. У третьому розділі дисертації, присвяченому типології практик, детально охарактеризовано кожен групу практик окремо, але практично не проаналізовано їх ієрархічну чи функціональну взаємодію у реальній діяльності бренду. Між тим, сучасний fashion-бренд, як правило, одночасно використовує практики з усіх трьох груп – скажімо, поєднує каталожну зйомку для e-commerce, editorial для журналів і концептуальний фотопроєкт для формування іміджу. Яким чином ці практики координуються між собою в межах єдиної комунікаційної стратегії бренду? Чи утворюють вони ієрархію, чи функціонують як рівнозначні? Відповідь на це питання зробила б типологію не лише аналітичним, а й прикладним інструментом для практиків індустрії.

3. У дисертації переконливо доведено, що fashion-фотографія є «активним інструментом художньої інтерпретації дизайнерського задуму» і що фотографічний образ «вписує костюм у певний сюжетний, просторовий або концептуальний контекст». Однак залишається нерозкритим зворотний вектор цього впливу: як fashion-фотографія змінює сам дизайн костюма? Чи відомі випадки, коли саме логіка фотографічного образу визначала конструктивні чи стилістичні рішення дизайнера? Чи вплинула, приміром, поява instagram-естетики на силует, фактуру або колористику сучасного костюма? Дослідження цього зворотного зв'язку між фотографічною репрезентацією та проектною культурою дизайну мало б виразну наукову новизну і є природним продовженням логіки цієї роботи.

Утім, висловлені зауваження суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи С. О. Тульчинської.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційне дослідження Тульчинської Софії Олегівни «Fashion-фотографія у візуальних практиках репрезентації дизайну костюма» є самостійною, завершеною роботою, відзначається теоретичною і практичною новизною, відповідає вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та

«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Тульчинська Софія Олегівна – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 022 Дизайн.

РЕЦЕНЗЕНТ:

кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри дизайну і технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв

Олександра ПЕНЧУК

Підпис	<i>О. Пенчук</i>	засвідчую
Начальник ВК	<i>О. Пенчук</i>	
"16"	06	2022

